

COVID-19 geçiren veya geçirmemiş olan sağlık çalışanlarında anksiyete durumunun değerlendirilmesi

Evaluation of anxiety in health care professionals with or without COVID-19

Öz

Amaç: Koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19) pandemisi, dünya genelinde sağlık sistemlerine çeşitli zorluklar yaşatmış ve sağlık çalışanlarının ruh sağlığı üzerinde etkili olmuştur. Bu çalışma, pandemi döneminde farklı kategorilerdeki sağlık çalışanları arasındaki anksiyete düzeylerini değerlendirmeyi ve karşılaştırmayı amaçlamıştır.

Yöntemler: Yüz seksen sağlık çalışanının dört gruba ayrıldığı kesitsel bir anket çalışması yapılmıştır: COVID-19 negatif sağlık çalışanları (n=45), COVID-19 pozitif ve hastanede tedavi edilen sağlık çalışanları (n=45), COVID-19 pozitif ve evde tedavi edilen sağlık çalışanları (n=45) ve kronik hastalıklardan dolayı izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları (n=45). Anksiyete düzeylerini ölçmek için Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ) kullanılmıştır.

Bulgular: COVID-19 negatif sağlık çalışanları, ortalama KAÖ puanı 1,29 (SS = 1,829) olan, çoğunluğu en az düzeyde anksiyete yaşayan kişilerdir. COVID-19 pozitif ve hastanede tedavi edilen sağlık çalışanları ise belirgin şekilde daha yüksek anksiyete düzeylerine sahiptir (ortalama KAÖ puanı=4,09, SS=5,049). Bu da önemli düzeyde sıkıntı yaşadıklarını gösterir. COVID-19 pozitif ve evde tedavi edilen sağlık çalışanları ise ortalama KAÖ puanı 3,09 (SS=3,014) olan, orta düzeyde anksiyete sergilemişlerdir. Kronik hastalığı olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları, kronik hastalığı olmayan COVID-19 negatif meslektaşlarına göre daha yüksek anksiyete düzeyleri göstermiştir (ortalama KAÖ puanı=2,02, SS=2,19).

Sonuç: Bu çalışma, COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanları üzerinde çeşitli psikolojik etkilerini vurgulamaktadır. COVID-19 pozitif ve hastanede tedavi edilen sağlık çalışanları, en yüksek düzeyde anksiyete yaşarken, onları evde tedavi edilenler izlemiştir. COVID-19 negatif sağlık çalışanları ve kronik hastalığı olanlar bile belirgin anksiyete deneyimlemişlerdir. Bu bulgular, pandemi sırasında ve sonrasında sağlık çalışanlarının ruh sağlığı ihtiyaçlarını etkin bir şekilde ele almak için hedeflenmiş müdahalelere ve destek sistemlerine olan gereksinimi vurgulamaktadır. Sağlık çalışanlarının anksiyeteyi anlamaları ve azaltmaları, hem kendi iyilikleri hem de hastaların bakım kalitesi için önemlidir. Bu popülasyonda anksiyete düzeylerini etkileyen ek faktörleri keşfetmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Anksiyete ölçeği; COVID-19; pandemik

Abstract

Aim: The coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic has presented significant challenges to healthcare systems worldwide, impacting the mental health of healthcare workers. This study aimed to assess and compare anxiety levels among different categories of healthcare workers during the pandemic.

Methods: A cross-sectional survey study was conducted with 180 healthcare workers categorized into four groups: COVID-19 negative healthcare workers (n=45), COVID-19 positive hospitalized and treated healthcare workers (n=45), COVID-19 positive healthcare workers treated at home (n=45), and COVID-19 negative healthcare workers who were off duty due to chronic illnesses (n=45). The Coronavirus Anxiety Scale (CAS) was used to measure anxiety levels.

Results: COVID-19 negative healthcare workers reported relatively lower anxiety levels (mean CAS score = 1.29, SD = 1.829), with the majority experiencing minimal anxiety. COVID-19 positive hospitalized and treated healthcare workers had expressively higher anxiety levels (mean CAS score = 4.09, SD = 5.049), indicating substantial distress. COVID-19 positive healthcare workers treated at home demonstrated intermediate anxiety levels (mean CAS score = 3.09, SD = 3.014). COVID-19 negative healthcare workers with chronic illnesses showed higher anxiety levels compared to their non-chronically ill counterparts (mean CAS score = 2.02, SD = 2.19).

Conclusion: This study highlights the diverse psychological impact of the COVID-19 pandemic on healthcare workers. COVID-19 positive hospitalized and treated healthcare workers experienced the highest levels of anxiety, followed by those treated at home. Even COVID-19 negative healthcare workers and those with chronic illnesses experienced notable anxiety. These findings emphasize the need for targeted interventions and support systems to address the mental health needs of healthcare workers effectively during and beyond the pandemic. Understanding and mitigating anxiety among healthcare workers are crucial for their well-being and the quality of patient care. Further research is warranted to explore additional factors influencing anxiety levels in this population.

Keywords: Anxiety scale; COVID-19; medical staffs; pandemic

Veysel Dinç¹, Oğuz Özakin¹, Zeynel Karakullukçuoğlu², Betül Başar², İsa Badur³

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği

² Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Kliniği

³ İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü

Geliş/Received : 12.07.2023

Kabul/Accepted: 21.11.2023

DOI: 10.21673/anadoluklin.1326367

Yazışma yazarı/Corresponding author

Veysel Dinç

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği, İstanbul, Türkiye.
E-posta: drvdinc@gmail.com

ORCID

Veysel Dinç: 0000-0003-2718-5212
Oğuz Özakin: 0000-0001-5138-1606
Z. Karakullukçuoğlu: 0009-0002-8857-8028
Betül Başar: 0000-0003-3547-2537
İsa Badur: 0000-0002-0306-4259

GİRİŞ

İlk olarak Çin'in Hubei bölgesinin başkenti Wuhan'da tespit edilen virüs, tespit edildiği günden bu yana dünya çapında yayılarak küresel bir salgın haline geldi. Koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19) adı verilen bu hastalık, yeni keşfedilen bir bulaşıcı hastalık türüdür. Bu yeni koronavirüs (COVID-19) hızla dünyaya yayılmıştır ve 2019'dan itibaren DSÖ'ye bildirilen 770 milyondan fazla vaka ve 6,9 milyon ölüm kaydedilmiştir (1,2).

COVID-19 salgını, hem fiziksel hem de ruh sağlığı açısından derin etkilerle beraber dünya çapında sağlık sistemlerinde önemli sıkıntılara sebep olmaktadır (3). Özellikle sağlık çalışanları virüsten etkilenen kişilerin bakım ve tedavileriyle ilgilenerek, hem pandemide ön saflarda yer almakta hem de büyük risk altında çalışmaktadır (4).

Pandeminin ilk dönemlerinde özellikle ön saflarda bulunan sağlık çalışanlarının COVID-19 hastalığının olası etkileri hakkında bilgilerinin yetersizliği bu grupta ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (5).

Geniş katımlı bir meta analiz sonucuları sağlık personellerinde koronavirüs pandemisine bağlı olarak ruhsal sorunların yaygın olduğunu ve özellikle kadın sağlık çalışanlarının problemlerine dikkat edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur (5). Kronik hastalığı olan insanlarda COVID-19'un etkilerinin daha fazla hissedildiğine dair çalışmalar mevcuttur (6). Kronik hastalığı olanlar, kadın erkek fark etmeksizin, koronavirüs pandemisi sürecinde her zamankinden daha fazla psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadır (7,8).

COVID-19 pandemisi ile ilgili kaygıyı ölçmek ve değerlendirmek için özel olarak tasarlanmış Koronavirüs Anksiyete Skalası (KAS) kullanılmaktadır. KAÖ, bulaşma korkusu, pandeminin sosyoekonomik etkisiyle ilgili korkular ve virüsü çevreleyen belirsizliklerin neden olduğu genel psikolojik sıkıntı dâhil olmak üzere kaygının çeşitli yönlerini değerlendirir (9).

Sağlık çalışanlarının yaşadığı kaygıyı anlamak, yalnızca sağlıkları için değil, aynı zamanda hasta bakımının genel kalitesi için de çok önemlidir. Yüksek düzeyde anksiyete, potansiyel olarak hasta güvenliğini tehlikeye atarak artan strese, tükenmişliğe ve performans düşüklüğüne sebep olabilir (10).

Bu anket çalışmasının amacı, COVID-19 pandemisi ile ön saflarda mücadele eden sağlık çalışanları-

nın ruhsal durumlarını değerlendirmektir. COVID-19 pozitif/negatif ve evde/hastanede tedavi görme durumunun sağlık çalışanlarında psikolojik etkisine dair fikirler elde etmeyi hedeflemektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Etik Hususlar

Çalışma Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak ve İstanbul Gaziosmanpaşa Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınarak yapıldı (tarih: 24.11.2020, karar no: 193). Tüm katılımcılardan, gönüllülük esasına dayanılarak, veri gizliliği konusunda bilgilendirilmiş onam alındı.

Çalışma Modeli

COVID-19 salgını sırasında farklı sağlık çalışanı kategorileri arasındaki kaygı düzeylerini değerlendirmek ve karşılaştırmak için bir anket çalışması yapılmıştır. Dört ayrı sağlık çalışanı grubundan veri toplamak için onaylanmış bir anket kullanıldı. Anket değerlendirmeleri yüz yüze görüşme ve telefon vasıtasıyla yapıldı.

Katılımcılar

Çalışmamızın başında örneklem büyüklüğünü belirlemek için araştırmamıza konu olan dört grubun mevcut sayılarını elde etmeye çalıştık. Ancak aktif bir salgın döneminde bulunulmasından dolayı gruplara alınacak örnek sayıları da sürekli değişkenlik göstermekteydi. Bu nedenle kesitsel bir zaman aralığı belirleyerek o aralıkta ulaşabileceğimiz maksimum katılımcı sayısına ulaşmayı hedefledik. Katılımcıları belirlerken o esnada COVID-19 pozitif ve hastanede tedavi gören sağlık personeli sayısının 47 olduğunu tespit ettik. Bunlardan 2'si yoğun bakımda yatıyor olması nedeniyle çalışma dışı bırakıldı. En küçük sayıya sahip bu grubun katılımcı sayısı 45 oldu. Çalışmada gruplar arasında bir karşılaştırma yapmayı planladığımız için diğer grupların katılımcı sayılarını da 45 olarak belirledik. Katılımcıların tamamı hastanede çalışan sağlık personeli olduğundan araştırmamıza katılım oranı yüzde yüz olarak gerçekleşti. Yani bu kesitsel anket çalışmasına toplam 180 sağlık çalışanı katılmıştır. Katılımcılar, COVID-19 durumlarına ve çalışma ortamlarına göre dört gruba ayrıldı: COVID-19 negatif sağlık çalışan-

ları, COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanları, Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanları, Kronik hastalığı nedeniyle idari izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları.

Veri Toplama

Çalışmamızda verilerin toplanmasında Lee (2020) tarafından (9) geliştirilen ve Biçer ark. (2020) tarafından Türkçeye geçerlik ve güvenilirliği yapılan “Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ)” kullanılmıştır (11). KAÖ, COVID-19 pandemisi ile ilgili kaygıyı değerlendirmek için özel olarak tasarlanmış bir ölçektir (9). Her biri Likert tipi bir ölçekte puanlanan beş maddeden oluşur ve yüksek puanlar daha yüksek kaygı düzeylerini gösterir. Bu değişkenlerin spesifik tanımları ve yorumları mevcut çalışmamızda verilmemiştir. Orijinal ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,930, Türkçeye uyarlanan ölçeğin Cronbach's Alpha değeri ise 0,832 olarak rapor edilmiştir (11). Çalışmamızda KAÖ ölçeğinin iç tutarlılığı için güvenilirlik testi yapılarak Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Bu katsayı, 0,766 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Anket; yaş ve cinsiyet gibi demografik bilgilerin yanı sıra KAÖ (Tablo 1) içeriyordu.

İstatistiksel Analiz

Veri analizi Statistical Package for the Social Sciences (SPSS-29) 10 yazılım programı (2015, Kaysville, Utah, ABD) kullanılarak yapıldı. Verilerin normalliği, Shapiro-Wilk testi, histogramlar, Q-Q çizimleri ve kutu çizimleri kullanılarak değerlendirildi. Her grup için medyan, minimum, maksimum, frekans ve yüzdeyi içeren tanımlayıcı istatistikler hesaplandı. Grup karşılaştırmaları, Kruskal-Wallis tek yönlü varyans analizi kullanılarak yapıldı, ardından Dunn testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapıldı. Nominal değişkenler ki-kare testi kullanılarak değerlendirildi. Güvenirlik ve geçerlik testleri yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ (çift yönlü) olarak ayarlandı. Odds oranına %95 güven aralığı ile bakılmıştır.

Hipotez

Bu çalışmada hipotezlerimiz; Koronavirüs pandemisi hastanede görev yapan sağlık çalışanlarında anksiyete-

teye sebep olur, COVID-19 pozitif sağlık çalışanlarının anksiyete düzeyi diğer sağlık çalışanları grubuna göre daha yüksek seviyede olur, Hastanede yatan COVID-19 pozitif sağlık çalışanlarının KAÖ ölçeğine göre COVID-19 negatif ve/veya evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanlarına göre anksiyete düzeyleri daha yüksektir.

Kısıtlılıklar

Örneklem sayımızı belirlerken, mevcut COVID-19 şartlarından dolayı en düşük olan grup sayısına eşit olarak mümkün olduğu kadar çok sayıda örnekleme ulaşılmaya çalıştık. Doğum veya cerrahi operasyon nedeniyle görev başında olmayan sağlık çalışanları ve COVID-19 tanısı nedeniyle yoğun bakımda yatan sağlık çalışanları bu çalışmanın dışında tutuldu (Her bir grup için $n=45$ alındı). Çalışma, sonuçların tüm sağlık merkezlerine genellenmesini sınırlayabilen tek bir hastane ortamında yürütülmüştür.

BULGULAR

Cinsiyet grupları arasında istatistiksel olarak fark bulundu ($p=0,013$). “Kronik hastalıkları nedeniyle izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanı” grubu ile karşılaştırıldığında erkekler diğer gruplara göre daha az tespit edildi (Şekil 1).

Yaş, gruplar arasında benzerdi ($p=0,246$). Toplam KAÖ skoru gruplar arasında farklıydı ($p=0,016$). İkilili karşılaştırmalara göre; “COVID-19 negatif sağlık çalışanı”; “COVID-19 pozitif evde tedavi edilen sağlık çalışanı” ve “COVID-19 pozitif hastanede yatan ve tedavi gören sağlık çalışanı” grubuna göre daha düşük puana sahiptirler (sırasıyla $p=0,009$ ve $p=0,004$) (Tablo 2).

Bulgular, farklı gruplar arasında farklı seviyelerde KAÖ ortalaması olduğunu ortaya koydu. COVID-19 negatif sağlık çalışanları grubu, 1,29'luk ($SS=1,829$) ortalama toplam KAÖ skorunun gösterdiği gibi, daha düşük kaygı seviyeleri bildirdiler. Bu gruptaki katılımcıların çoğunluğunun KAÖ puanlarının 0 olduğu görüldü. Bununla birlikte, COVID-19 negatif sağlık çalışanları grubunda maksimum KAÖ skoru 8 olarak görüldü (Tablo 3).

COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanları grubu, 4,09'luk ($SS=5,049$) ortalama toplam KAÖ skoru açısından en yüksek grup ola-

Tablo 1: Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (11)

Koronavirüs Anksiyete Ölçeği	Hiç	Nadir, bir veya iki günden az	Birkaç gün	En fazla yedi gün	Son iki haftada neredeyse her gün
Koronavirüs ile ilgili haberleri okuduğumda veya dinlediğimde, sersemlemiş veya bayılmış hissettim.	0	1	2	3	4
Uykuya dalmakta ve uyumakta zorlandım çünkü Koronavirüsü düşünüyorum.	0	1	2	3	4
Koronavirüs hakkında düşündüğümde veya ona maruz kaldığımda kendimi felç olmuş veya donmuş hissettim.	0	1	2	3	4
Koronavirüse maruz kaldığımda veya düşündüğümde yemeye olan ilgimi kaybettim.	0	1	2	3	4
Koronavirüsü hakkında düşündüğümde veya maruz kaldığımda midem bulaniyor veya mide sorunlarım oluyor.	0	1	2	3	4

Tablo 2. Grupların karşılaştırılması

	Test istatistik	Std. test istatistik	<i>p</i>	<i>p</i> _a
COVID-19 negatif sağlık çalışanları- Kronik hastalığı nedeniyle idari izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları	-15,133	-1,434	0,152	0,910
COVID-19 negatif sağlık çalışanları- COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanları	-27,678	-2,622	0,009	0,052
COVID-19 negatif sağlık çalışanları- Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanları	-30,122	-2,854	0,004	0,026
Kronik hastalığı nedeniyle idari izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları- COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanları	12,544	1,188	0,235	1,000
Kronik hastalığı nedeniyle idari izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları- Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanları	14,989	1,420	0,156	0,934
COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanları- Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanları	-2,444	-0,232	0,817	1,000

a. Çoklu testler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır.

* COVID-19: Koronavirüs hastalığı 2019

* Std: Standart

* p değeri <0,05 anlamlı kabul edilmiştir.

rak tespit edildi. Bu grup, tüm tekil bileşenlerde daha yüksek KAÖ puanları sergiledi. Görüleceği üzere (Tablo 3), bu gruptaki maksimum toplam KAÖ skoru 20 idi ve bu, sağlık çalışanlarından oluşan bu grubun anksiyete düzeylerinin en yüksek olduğunu gösteriyor (Tablo 3).

Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanları grubu, ortalama toplam KAÖ puanı 3,09 (SS = 3,014) ile ortalamaya (2,62) en yakın koronavirüs anksiyete skoru gösterdi. Anksiyete düzeyleri hastanede yatan gruba göre daha düşük olmakla birlikte, yine de tüm gruplar içerisinde KAÖ skoru ikinci en yüksek grup olarak tespit edildi. Hastanede yatan gruba benzer şekilde, bu grupta maksimum toplam KAÖ skoru (maksimum KAÖ=11) daha yüksekti (Tablo 3).

COVID-19 negatif sağlık çalışanları arasında, kronik hastalıkları nedeniyle izinli olanlar, kronik hasta-

lığı olmayan meslektaşlarına kıyasla daha yüksek seviyelerde koronavirüs anksiyetesini skoru sergiledi. Bu grup için ortalama toplam KAÖ skoru 2,02 (SS=2,19) idi (Tablo 3).

Bu dört grubun ikili karşılaştırmaları Bonferroni düzeltmeleri yapılarak bakıldığında;

- COVID-19 negatif sağlık çalışanlarının; Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı olduğu ($p^a=0,026$)
- COVID-19 negatif sağlık çalışanlarının; COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanlarına göre farklı olsa da bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p^a=0,052$); Diğer ikili karşılaştırmaların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptandı (Tablo 2).

Tablo 3. Gruplara göre KAÖ skorlarının tanımlayıcı istatistikleri

	n	Ortalama	Std. Sapma	%95 Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
				Alt	Üst		
COVID-19 negatif sağlık çalışanları	45	1,29	1,829	0,74	1,84	0	8
COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanları	45	4,09	5,049	2,57	5,61	0	20
Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanları	45	3,09	3,014	2,18	3,99	0	11
Kronik hastalığı nedeniyle idari izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları	45	2,02	2,190	1,36	2,68	0	8
Total	180	2,62	3,411	2,12	3,12	0	20

* KAÖ: Koronavirüs anksiyete ölçeği

* COVID-19: Koronavirüs hastalığı 2019

* Std: Standart

* n: Vaka sayısı

Tablo 4. COVID-19 durumuna göre çalışmanın KAÖ skoru dağılımı

COVID-19 Durumu	n	Ortalama	Std. Sapma
COVID-19 Negatif	90	1,66	2,040
COVID-19 Pozitif	90	3,59	4,165

* COVID-19: Koronavirüs hastalığı 2019

* n: Vaka sayısı

* Std: Standart

Tablo 5: COVID-19 durumuna göre grupların cinsiyet dağılımı

	n	COVID-19 Durumu (+/-)				n Toplam
		COVID-19(-)		COVID-19 (+)		
		Cinsiyet		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
COVID-19 negatif sağlık çalışanları	N	27	18	0	0	45
COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık çalışanları	N	0	0	29	16	45
Grup Evde tedavi edilen COVID-19 pozitif sağlık çalışanları	N	0	0	33	12	45
Kronik hastalığı nedeniyle idari izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları	N	40	5	0	0	45

* COVID-19: Koronavirüs hastalığı 2019

* n: Vaka sayısı

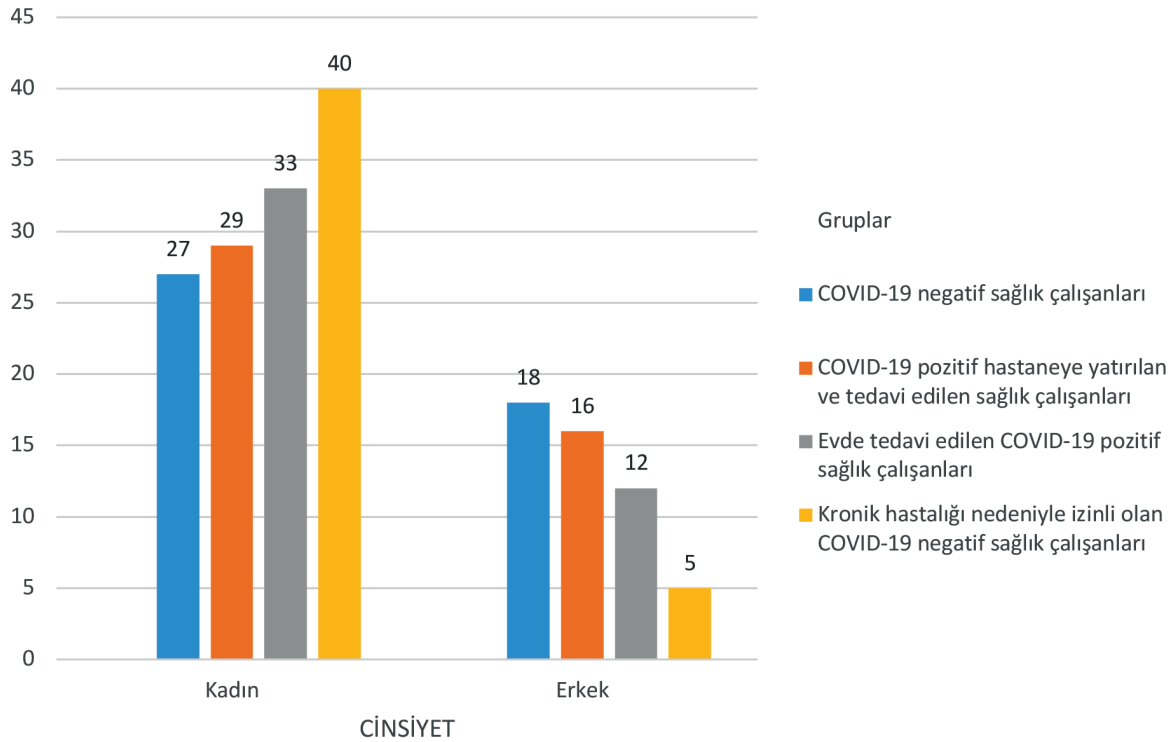
Çalışmada ayrıca COVID-19 pozitif veya negatif olma durumu göz önüne alınarak toplam KAÖ skor ortalamaları istatistiksel olarak incelendi. Independent-Samples Mann-Whitney U Test sonuçlarına göre COVID-19 pozitif grubun (KAÖ ortalama=3,59) COVID-19 negatif gruba (KAÖ ortalama=1,66) göre anksiyete durumu istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksekti ($p=0,004$) (Tablo 4).

Cinsiyete göre COVID-19 hastalığı olma durumu birbirinden istatistiksel olarak anlamlı farklı olmasa ($p=0,508$) da erkeklerde COVID-19 pozitif riski daha

yüksek bulundu (Odds Oranı=1,316; %95GA= 0,686-2,522). Kronik hastalığı nedeniyle idari izinli olan COVID-19 negatif sağlık çalışanları grubunda kadın sayısı, erkeklerin 8 katı olarak tespit edildi (Tablo 5).

Çalışmamızda KAÖ ölçeğinin güvenilirlik testi yapılarak Cronbach's Alpha katsayısı hesaplandı. Bu katsayı, 0,766 olarak bulundu.

Ayrıca ölçeğin geçerliği de doğrulayıcı faktör analizi ile test edildi. Beş maddelik ölçeğimizin bir faktörden oluştuğu saptandı (Şekil 2).

* COVID-19: Koronavirüs hastalığı 2019
Şekil 1. Gruplara göre cinsiyet frekansları

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, farklı sağlık çalışanı grupları arasında KAÖ kullanarak koronavirüs kaygı düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamıştır.

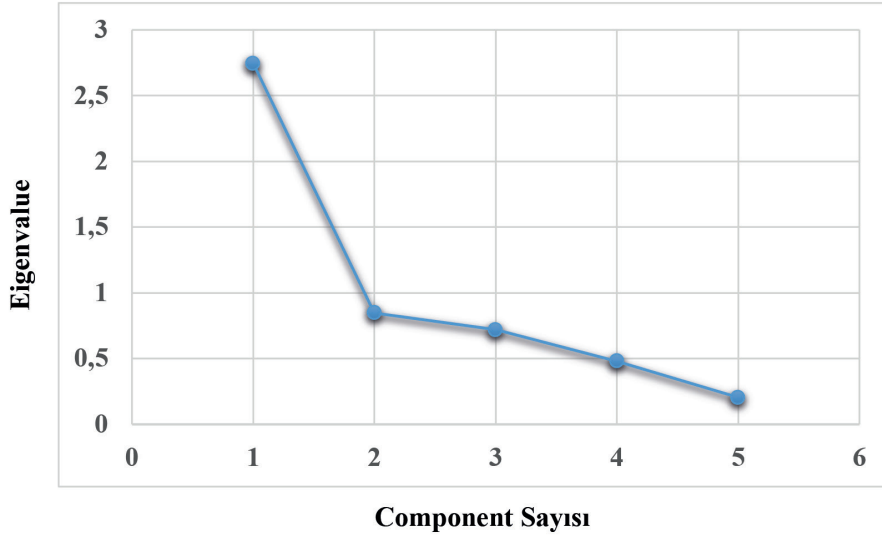
Çalışmamızdaki katılımcıların %72'si kadınlardan oluşmaktaydı. Örneklem cinsiyet sayılarının dağılımı açısından istatistiksel olarak farklı olduğu saptanmıştı ($p=0,013$). Cinsiyete göre hasta olma durumu istatistiksel olarak farklı olmasa ($p=0,508$) dahi, erkeklerde COVID-19 pozitif riskinin daha fazla olduğu görüldü. Kronik hastalığı nedeniyle izinli olan COVID-19 negatif grubunda kadın sayısının erkeklerin 8 katı olması dikkat çekmektedir (Tablo 5). İzinli olan kadın çalışanlara pozitif ayrımcılığın olduğu akla gelebilir ancak COVID-19 korkusu, koronavirüs anksiyetesi ve algılanan sağlık durumunun cinsiyete göre farklılık gösterdiğine ve kadınların erkeklere göre daha kırılğan olduğuna dair ülkemizde ve başka ülkelerde yapılan çalışmalar vardır (12,13).

Bulgularımız, gruplar arasında kaygı düzeylerinde önemli farklılıklar olduğunu ortaya çıkararak, pande-

minin sağlık çalışanları üzerindeki çeşitli psikolojik etkilerini başka açılardan da ortaya koymuştur.

İlk olarak, COVID-19 negatif sağlık çalışanları, ortalama toplam KAÖ puanlarının diğer gruplarla karşılaştırıldığında 1,29 ($SS=1,829$) olarak en düşük olduğu görülmektedir. KAÖ puanı 0 olan katılımcıların yüzdesinin çokluğu, ortalama KAÖ puanı gibi, bu gruptaki katılımcıların koronavirüsle ilgili minimum düzeyde kaygı yaşadığını bir başka açıdan göstermiştir. Bu sonuçlar, virüsten doğrudan etkilenmeyen bireylerin daha düşük kaygı düzeyleri sergileyebileceğini gösteren önceki literatür araştırmalarıyla uyumludur (14).

COVID-19 pozitif olan gruplar hastanede yatış durumları gözetilerek; KAÖ skorlarına göre değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Bu da hastanede yatışın anksiyete ile ilişkili olmadığı doğrultusunda bir veri olarak değerlendirilebilir. Ki, bizim çalışmamızda ayrıca Tablo 4'te gösterildiği üzere COVID-19 pozitif veya negatif olma durumu literatürle uyumlu olarak bu varsayımı daha da güçlendirmektedir. Bunun tersi olarak, COVID-19 pozitif hastaneye yatırılan ve tedavi edilen sağlık ça-

Şekil 2: Koronavirüs anksiyete ölçeği doğrulayıcı faktör geçerlik analizi, Eigen value:: Özdeğer, Component sayısı: Bileşen sayısı

lışanları, COVID-19 negatif gruba kıyasla önemli ölçüde daha yüksek seviyelerde koronavirüs anksiyetesi gösterdi. Bu grup için ortalama toplam KAÖ puanı 4,09'du (SS=5,049), bu da daha yüksek bir anksiyete düzeyine işaret ediyordu. Bu bulgu, COVID-19 pozitif sağlık çalışanlarının yaşadığı önemli psikolojik etkiyi vurgulayan önceki çalışmalarla tutarlıdır (15).

Evde tedavi gören COVID-19 pozitif sağlık çalışanları, orta düzeyde koronavirüs anksiyetesi göstermiştir. Ortalama toplam KAÖ puanlarının 3,09 (SS = 3,014) olması, kaygı düzeylerinin hastanede yatan grubundan daha düşük olmasına rağmen, yine de dikkate alınması gereken bir anksiyete yaşadıklarını göstermektedir. Bu bulgu, hastalığın seyri hakkındaki belirsizlik, potansiyel komplikasyonlar ve hastalığın kişisel ya da profesyonel yaşam üzerindeki etkisi gibi faktörlere bağlanabilir. Bu gruptaki maksimum toplam KAÖ puanı 11; kaygı düzeyi yüksek olan, dikkat ve destek gerektiren bireylerin varlığını gösterir.

Özellikle, COVID-19 negatif sağlık çalışanları arasında bile, kronik hastalıkları nedeniyle görevde olmayanlar, kronik hastalığı olmayan meslektaşlarına kıyasla daha yüksek düzeyde koronavirüs kaygısı sergilediler. Bu grup için ortalama toplam KAÖ puanı 2,02'dir (SS=2,19), bu da kaygı düzeyinin arttığını gösterir. Bu bulgular, önceden var olan sağlık koşullarının sağlık çalışanlarında artan kaygı düzeylerine etkide bulunabileceğini düşündürmektedir. Önceki araştırmalar, alatta yatan sağlık sorunları olan bireylerin pandemi sı-

rasında artan psikolojik sıkıntıya karşı kırılganlığının altını çizmiştir (16). Bu gruba özel ihtiyaçları tanımak ve kaygıyı azaltmak ve refahları için uygun desteği sağlamak çok önemlidir.

Genel olarak çalışmamız, COVID-19 salgını sırasında farklı sağlık çalışanı gruplarının yaşadığı çeşitli kaygı düzeylerine ilişkin objektif bilgiler sunmaktadır. Bu bulgular, sağlık çalışanlarının karşılaştığı ruh sağlığı sorunlarının ele alınması ve gerektiğinde müdahale edilmesine dönük organizasyon sistemlerine olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Psikolojik danışmanlık, stres yönetimi programları gibi kanıta dayalı müdahalelerin uygulanması, sağlık çalışanlarının kaygı düzeylerinin hafifletilmesine ve sağlık çalışanlarında genel iyilik halinin desteklenmesine yardımcı olabilir (17).

Sonuç olarak, bu çalışma, COVID-19 pandemisi sırasında farklı sağlık çalışanı grupları arasında değişen koronavirüs kaygı düzeylerine ışık tutmaktadır. Bulgular, özellikle virüsten doğrudan etkilenenler veya diğer hastalıklarla mücadele eden sağlık profesyonelleri olmak üzere sağlık çalışanlarının karşılaştığı ruh sağlığı sorunlarına yönelik organize müdahalelere ve destek sistemlerine duyulan ihtiyacı çeşitli açılardan vurgulamaktadır. Sağlık hizmeti sağlayıcılarının refahına öncelik vererek, kriz zamanlarında dayanıklılıklarını arttırabilir ve sürdürülebilir sağlık hizmeti sunumunu pozitif yönde pekiştirebiliriz.

Çıkar Çatışması ve Finansman Bildirimi

Yazarlar bildirecek bir çıkar çatışmaları olmadığını beyan eder. Yazarlar bu çalışma için hiçbir finansal destek almadıklarını da beyan eder.

KAYNAKLAR

- Sahin A, Acar G, Sahin F. The effect of university students' perceptions of coronavirus anxiety on their level of socialization through sports. *Progr Nutr.* 2022;24(S1):e2022076.
- World Health Organization, COVID-19 Epidemiological Update - 27 October 2023, Edition 160. (Erişim tarihi: 01.11.2023). Available from: <https://www.who.int/publications/m/item/covid-19-epidemiological-update--27-october-2023>
- Menzies RE, Menzies RG. Death anxiety in the time of COVID-19: theoretical explanations and clinical implications. *Cogn Behav Therap.* 2020;13:e19.
- Greenberg N, Docherty M, Gnanapragasam S, Wessely S. Managing mental health challenges faced by healthcare workers during covid-19 pandemic. *BMJ.* 2020;368:m1211.
- Hu N, Deng H, Yang H, et al. The pooled prevalence of the mental problems of Chinese medical staff during the COVID-19 outbreak: A meta-analysis. *J Affect Disord.* 2022;303:323-30.
- Gıca Ş, Akkubak Y, Aksoy ZK, Küçük A, Cüre E. Effects of the COVID-19 pandemic on psychology and disease activity in patients with ankylosing spondylitis and rheumatoid arthritis. *Turk J Med Sci.* 2021;51(4):1631-9.
- Kucuk A, Vatansev H, Gıca S, Demir S, Cüre E. Effects of COVID-19 Pandemic on Psychological Condition and Disease Severity in Patients with Behcet's Disease. *PBS.* 2020;10(4):168-77.
- Gupta N, Dhamija S, Patil J, Chaudhari B. Impact of COVID-19 pandemic on healthcare workers. *Ind Psychiatry J.* 2021;30(Suppl 1):282-4.
- Lee SA. Coronavirus Anxiety Scale: A brief mental health screener for COVID-19 related anxiety. *Death Stud.* 2020;44(7):393-401.
- Montgomery A, Panagopoulou E, Esmail A, Richards T, Maslach C. Burnout in healthcare: the case for organisational change. *BMJ.* 2019;366:l4774.
- Biçer İ, Çakmak C, Demir H, Kurt ME. Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu: Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Anadolu Klin.* 2020;25(Special Issue on COVID 19):216-25.
- Doğru S, Güzel A. COVID-19 Sırasında Yaşanan Travma ile Başa Çıkabilme Algısı ve İlişkili Bazı Değişkenler. *İK-ÇÜSBFD.* 2023;8(1):87-94.
- Pakpour AH, Griffiths MD. The fear of COVID-19 and its role in preventive behaviours. *JCD.* 2020 Apr 24;2(1):58-63.
- Vizheh M, Qorbani M, Arzaghi SM, Muhidin S, Javanmard Z, Esmaeili M. The mental health of healthcare workers in the COVID-19 pandemic: A systematic review. *J Diabetes Metab Disord.* 2020;19(2):1967-78.
- Motahedi S, Aghdam NE, Khajeh M, et al. Anxiety and depression among healthcare workers during COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Heliyon.* 2021;7(12):e08570.
- Si MY, Su XY, Jiang Y, et al. Psychological impact of COVID-19 on medical care workers in China. *Infect Dis Poverty.* 2020;9(1):113.
- Pappa S, Ntella V, Giannakas T, Giannakoulis VG, Pappoutsis E, Katsaounou P. Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Brain Behav Immun.* 2020;88:901-7.